

พุทธวิธีแก้วิกฤติทางการศึกษา : พลิกฟื้นศรัทธาการศึกษาไทย

Buddhist Response to Educational Crisis : Regain Faithful for Thai Education

ธรรณปพร หงษ์ทอง *

Thannapaporn Hongthong

Doi: 10.14456/jmcpupeace.2016.28

บทคัดย่อ

ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยในภาพรวม ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนอย่างยิ่งในปัจจุบัน จนถึงขั้นวิกฤติ มีสาเหตุหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบายเนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย 2) การขาดการกำกับเชิงปริมาณในทุกระดับ และ 3) ขาดการควบคุมเชิงคุณภาพ ซึ่งหากจะมองถึงแนวทางการแก้ปัญหา ก็มีหลายวิธี แต่วิธีหนึ่งที่เป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างยั่งยืนคือ หลักทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การแก้วิกฤติทางการศึกษาประสบผลสำเร็จบนพื้นฐานของความเป็นจริงมิใช่การแก้ปัญหาเพื่อรายงานต่อหน่วยงานใดๆ ซึ่งมีแต่ความสำเร็จในแผ่นกระดาษเท่านั้น โดยการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามแนวมรรคมีองค์ 8 นั้นจะสามารถทำได้การศึกษา ที่เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คำสำคัญ : พุทธวิธี, การศึกษา, การศึกษาไทย

*คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Abstract

The overall quality of education in Thailand. This is a weakness in the current until a critical stage. There are 3 guiding principles, 1) the lacking of continuity of the change of government policy. 2) The lack of quantitative governance at all levels. And 3) Lacking of quality control. If we look at it, there are many ways of problem solving. Some of the alternatives that are effective and sustainable are the main Buddhist. For the solving crisis of educational success on the basis of fact, not a problem to report to the agency, so the success in the paper only. Education contain of Atthangika-magga : the Noble Eightfold Path will can thus be studied for Developed into human for complete.

Keywords : Buddhist, Educational, Thai Education

บทนำ

ด้วยภาวะวิกฤติทางการศึกษาที่เกิดขึ้นซึ่งประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน ทุกภาคส่วนควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อแก้ปัญหอย่างจริงจังและจริงจัง ซึ่งจะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งสำคัญต้องอยู่บนรากฐานของคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ตั้งามควรแก่การประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาบุคคลโดยใช้คุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ และการศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ล้วนแล้วแต่ต้องขึ้นอยู่กับการศึกษาทั้งสิ้น การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัด การปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข มีทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม (ฉวีวรรณ สุวรรณภา, 2558 : 3)

อย่างไรก็ตามปัญหาของการศึกษาไทยในปัจจุบัน ได้ลุกลามเป็นวิกฤติของชาติ และส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ซึ่งการแก้วิกฤติทางการศึกษาต้องทำหลายวิธีการ ทั้งแนวทางการปฏิรูปทางการศึกษา ทั้งวิธีการรักษาด้วยยุทธศาสตร์ทางปัญญา และต้องเยียวยาด้วยพุทธวิธีทางการศึกษา กล่าวได้ว่า การปฏิรูปการศึกษานั้นเป็นวาระเร่งด่วนของชาติที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างจริงจัง และสาเหตุของปัญหาทางการศึกษามีหลายด้าน คือ การบริหารและการจัดการการศึกษาขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่มีความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หลักสูตรการเรียนการสอนไม่ได้มาตรฐาน ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สังคมขาดความศรัทธาและความเชื่อมั่นในอาชีพครู การเรียนการสอนเน้นการท่องจำแต่ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะ และการคิดริเริ่ม คุณภาพครูส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐาน นักเรียนไทยขาดการใฝ่รู้และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น (อาภรณ์ รัตนมณี, 2558 : 46) ปัจจุบันหลายฝ่ายมองเห็นตรงกันว่า คุณภาพการศึกษาไทยตกต่ำ จะจริงหรือไม่ นั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ให้รู้อย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่หนทางในการแก้ปัญหาให้ตรงจุดอย่างต่อเนื่องและจริงจังซึ่งปัญหาการศึกษาของไทยมักถูกวิพากษ์วิจารณ์มาโดยตลอด ดังนั้นเรื่องสำคัญที่ควรทำอย่างจริงจังคือ การส่งเสริมผู้เรียนตั้งแต่ชั้นปฐมวัยเป็นต้นมา ให้อยากรู้อยากเห็น ใฝ่การเรียนรู้ รักการอ่าน รู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะสิ่งนี้คือปัจจัยสำคัญในการจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยตัวผู้เรียนเองที่มีประสิทธิภาพที่สุด และจะสนับสนุนให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาได้ (ปานิสร่า เบี้ยมุกดา, 2558 : 142)

นอกจากปัจจัยของเยาวชนและครอบครัวแล้ว ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกัน ด้วยพุทธธรรม คือ มรรคมืองค์ 8 ซึ่งหลักธรรมทั้ง 8 ประการนี้ คือ แนวทางการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักมั่นคงไม่ทำให้ตกอยู่ในอำนาจความอยากแห่งใจ แต่ก็ไม่แข็งตึงจนถึงกับเป็นการทรมานกายให้เหือดห่างจากความสุขทางกาย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางดำเนินสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตึง ดังนั้น หลักธรรมนี้จึงเหมาะสมสำหรับบุคคลที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็ก ซึ่งก็คือ พ่อแม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น แต่ถ้าหากบุคคลที่มีหน้าที่โดยตรงนี้ ขาดคุณธรรมในเรื่องนี้ไป ก็จะส่งผลกระทบต่อรุ่นแรงต่อเยาวชนของชาติ ดังตัวอย่างข่าวที่ปรากฏในสังคมที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ปกครองหรือครูที่กระทำต่อลูกหลาน ลูกศิษย์หรือเด็กๆ เหล่านั้น เช่น การล้วงละเมิดทางเพศ การทำร้ายร่างกาย เป็นต้น สาเหตุเพราะผู้ปกครอง ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาขาดคุณธรรมจริยธรรม ในการประกอบอาชีพ หรือดำรงตนในอาชีพนั้นให้บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้นเพื่อการ

พัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคง ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องพึงหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 และการเสียสละเพื่อส่วนรวมให้มากที่สุด เพราะอาชีพครูนั้นเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยการเสียสละเป็นหลัก จึงจะสามารถครองตนอยู่ในอาชีพได้อย่างมีความสุขและพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืนที่สุด

ปัญหาของการศึกษากับเยาวชนไทย

เยาวชนถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและถือเป็นอนาคตของชาติ เพราะชาติจะคงอยู่ต่อไปไม่ได้ถ้าขาดการพัฒนา โดยมีเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน ถึงแม้การศึกษาจะเข้าถึงทุกชุมชนทุกสังคม และมีการแก้ปัญหาการศึกษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา แต่หลักสูตรที่นำมาแก้ไขปัญหการศึกษา ยังคงเหมือนเดิม โดยที่แต่ละภาคส่วนยังคงมุ่งพัฒนาตามระบบการศึกษาของต่างประเทศ จนลืมไปว่าสภาพสังคมการศึกษาของไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร จึงทำให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน ปัญหาของเด็กที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ถูกต้อง และระบบการวิเคราะห์มีน้อย จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ปัญหาด้านการศึกษาของเยาวชนมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตด้านอื่นๆ อีกมาก เช่น เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด การตั้งครุภรณ์ก่อนวัยอันควร การก่ออาชญากรรม เนื่องจากขาดการศึกษาที่ดีพอในการสร้างองค์ความรู้และขัดเกลาจิตใจสำนึก จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย ดังนั้นหากระบบการศึกษามีประสิทธิภาพเป็นระบบที่ดีก็จะสามารถเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการสร้างสรรค์สมาชิกที่มีคุณภาพให้กับสังคม ซึ่งสถาบันที่สำคัญที่สุด คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณงามความดี อีกทั้งยังช่วยพัฒนาศักยภาพทั้งด้านความรู้ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นเพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม เปิดใจรับสิ่งใหม่ เข้าสู่จิตใจของตน เตรียมพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น สอดคล้องกับการนำเสนอของ พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และอดุลย์ ชันทอง (2558 : 67-68) ที่ได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจว่า “การเป็นผู้ฟังที่ดี มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ ให้ความเห็นได้ถูกต้อง เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ในด้านการตระหนักรู้ตนเอง และการตระหนักรู้เชิงสังคม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” แต่อย่างไรก็ตามในการแก้ปัญหาของการศึกษาไทยได้ผ่านกระบวนการในการจัดการมาอย่างยาวนาน แต่ก็ไม่สามารถพัฒนาให้ตามกรอบที่พึงประสงค์ สามารถสรุปลงสาเหตุที่ทำให้การศึกษาของไทยได้รับการพัฒนาอย่างไม่ต่อเนื่อง ดังนี้

1. ระดับนโยบาย ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายระดับประเทศนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลหลายยุคยังให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาในระดับรองเมื่อเทียบกับปัญหาอื่นๆ ความจริงแล้วเรื่องการศึกษาถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนของประเทศ ซึ่งมีข้อที่น่าสังเกตว่าผู้ที่มารับผิดชอบกำกับดูแลการศึกษาของชาติกลับกลายเป็นว่าไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความรู้มีความเข้าใจงานด้านการศึกษา หรือมีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการศึกษาไม่มากนัก กล่าวคือ อาจมีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพอื่น แต่เมื่อมารับผิดชอบงานด้านการศึกษากลับไม่สามารถกำกับดูแล และกำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และนโยบายการศึกษาของชาติได้ จึงส่งผลกระทบต่อการศึกษาปฏิรูปการศึกษาแนวทางการปฏิบัติกับบุคลากรทางการศึกษา ทั้งๆ ที่ในวงการศึกษามีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างมากมาตลอดคล้องกับการนำเสนอของ เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2557 : 4) อติตรงเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ได้สะท้อนไว้ว่า “ความด้อยประสิทธิภาพของการศึกษาไทย ชี้ให้เห็นว่ารัฐต้องเปลี่ยนการจัดการศึกษาใหม่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการจัดสรรงบประมาณ การจัดลำดับความสำคัญของการลงทุน การกระจายอำนาจลงสู่หน่วยปฏิบัติ เพื่อเพิ่มความหลากหลายที่จัดการศึกษาที่เน้นตัวเด็กและสนองความต้องการของท้องถิ่น การระดมกำลังเพื่อการจัดการศึกษา (All for Education) แทนการจัดการในลักษณะที่ยึดติดเชิงภารกิจ/หน้าที่ (function)” จากการนำเสนอดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการที่ยึดติดกับหน้าที่ ขาดการบูรณาการในการจัดการปัญหาาร่วมกัน และจากการศึกษาของคณะอนุกรรมการกิจการเพื่อการสื่อสารสังคม คณะกรรมการเครือข่ายพลังเยาวชนเพื่อการปฏิรูป (2554 : 16) ได้สะท้อนถึงปัญหาการอุดหนุนจากภาครัฐในการจัดการศึกษา พบว่า “ปัญหาของการอุดหนุนของภาครัฐคือ ภาครัฐของไทยอุดหนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษามากเกินไป และการที่ภาครัฐของไทยอุดหนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างมากมายจึงเป็นเรื่องที่ไม่สมเหตุสมผล ยังเป็นที่มาส่วนหนึ่งของปัญหาการตกงานเป็นจำนวนมากของผู้ที่เรียนจบในระดับปริญญาตรีด้วย”

2. ระดับผู้ปฏิบัติการ ในระดับผู้ปฏิบัติการอันดับแรกก็ต้องนึกถึงครู ผู้ให้ความรู้ประสิทธิภาพประสาทวิชา เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน สำหรับประเทศไทยจะเห็นได้ว่าในอดีตนั้นอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ มีเกียรติ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็นได้จากการสอบเข้ามหาวิทยาลัย คณะที่จบออกมาเป็นครูนั้น นักเรียนจะให้ความสำคัญน้อย เลือกเป็นอันดับท้ายๆ หรือสอบเข้าอะไรไม่ได้จึงต้องไปเรียนครูเป็นค้ำกล่าวทั่วไปจนติดหูของคนในสังคม ทำให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาเพื่อเป็นครูจริงๆ มีน้อยลงทุกวัน เมื่อไม่มีจิตวิญญาณในการเป็นครูแล้ว การจะสอนให้ได้ประสิทธิภาพก็มิ่น้อยลงตามความสำคัญ จะทำอย่างไรให้

เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและต้องการเป็นครู ซึ่งสิ่งที่ตอกย้ำเข้าไปอีกคือ ครูจำนวนไม่น้อยเป็นผู้ที่มีหนี้สินมาก เนื่องมาจากค่าตอบแทนจากอาชีพการเป็นครูยังน้อยไม่เพียงพอต่อการครองชีพกับสังคมปัจจุบัน ทำให้ครูส่วนหนึ่งสนใจที่จะหารายได้เลี้ยงครอบครัวมากกว่าการสอนหนังสือ เช่น การสอนพิเศษ ตั้งใจทำอาชีพเสริมมากกว่า ไม่เพียงเท่านั้น ครูที่เป็นครูด้วยจิตวิญญาณที่เหลือน้อยอยู่แล้ว ยังมีเรื่องของการประเมินผล ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพโดยเฉพาะเลื่อน วิทยฐานะ ไม่ได้วัดจากความสำเร็จของนักเรียน แต่วัดจากผลงานทางวิชาการมากกว่าการสอนเพื่อให้นักเรียนรับความรู้จริงๆ สอดคล้องกับการศึกษาของกิจการเพื่อการสื่อสารสังคม คณะกรรมการเครือข่ายพลังเยาวชนเพื่อการปฏิรูป (2554 : 30) “จะออกแบบระบบประเมินผลครูอย่างไรเพื่อจูงใจให้ครูสอนได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพครูได้ด้วยขวัญและกำลังใจที่ไม่ดีของครูถือเป็นอุปสรรคหนึ่งต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นจึงควรมีมาตรการส่งเสริมให้ครูมีขวัญและกำลังใจที่ดีด้วยการสร้างระบบสนับสนุนให้ครูมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข มีวิทยฐานะอันเหมาะสม และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

จากการนำเสนอสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างขวัญและกำลังใจในแนวทางที่เหมาะสมจะเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องกังวลใจต่อการประเมินวิทยฐานะ หรือในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย

3. ระบบการศึกษาของไทย การศึกษาของประเทศไทยเริ่มต้นมาจากวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการสั่งสอนมาตั้งแต่โบราณให้ความเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีวันไหว้ครู ดังนั้นครูสมัยก่อนจะมีลักษณะที่นักเรียนจะให้ความเคารพ เชื่อฟัง นักเรียนจะกลัว ไม่กล้าถาม ไม่กล้าตอบ ทำให้ปลูกฝังมาถึงปัจจุบันนี้และยังเป็นระบบที่ฟังจากครูอย่างเดียว ไม่กล้าคิด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ไม่เป็น ยิ่งมีการเน้นย้ำด้วยการสอบโดยอาศัยความจำเป็นหลัก นักเรียนก็จะท่องจำอย่างเดียว ที่ซ้ำร้ายกว่านั้น สังคมปลูกฝังให้นักเรียนต้องเป็นคนเก่ง ซึ่งนักเรียน ก็จะแข่งขันกันโดยไม่นึกถึงเรื่องอื่นๆ เมื่อผิดหวังรุนแรงก็ไม่สามารถแก้ปัญหาตนเองได้ เหล่านี้เป็นต้น นอกนี้ในระบบการศึกษาในประเทศไทยได้มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ค่านิยมทางสังคมบีบบังคับให้คนส่วนมากแข่งขันกันเรียน การเรียนพิเศษจึงเข้ามา มีบทบาทสำคัญและได้รับความนิยมนำขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีลักษณะการสอนพิเศษในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย (ภูษิต วงศ์หล่อสายชล และตุลยา เหลี่ยมสมบัติ, 2551 : 9) แต่ในปัจจุบันก็ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนแล้ว ทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำมากขึ้น ทั้งนี้ว่าเป็นจุดที่ดี ซึ่งจะต้องพัฒนาให้ทัดเทียมประเทศอื่นต่อไป นอกจากนี้

การเรียนการสอนในโรงเรียนก็มีมาตรฐานแตกต่างกัน เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนแตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลด้วยกัน หรือโรงเรียนเอกชน ก็พบปัญหาเช่นเดียวกัน ความแตกต่างที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่ง คือ โรงเรียนในต่างจังหวัดนั้นมีอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนไม่ครบและไม่ทันสมัย ในขณะที่โรงเรียนในเมืองหลวง มีอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมากกว่า ทำให้การเรียนรู้ของเด็กมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน แต่การวัดผลได้นำเกณฑ์เดียวกันมาวัดทำให้เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา และทำให้โรงเรียนก็ไม่ได้สอนเต็มที่ เพราะต้องการให้นักเรียนมาเรียนพิเศษ อันนำมาซึ่งรายได้เพิ่ม สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาซ้ำของระบบการศึกษาอีกอย่างหนึ่งคือสถาบันกวดวิชา จะเห็นได้ว่า มีผู้เรียนสนใจเรียนกันมากและต้องเสียค่าใช้จ่ายแพง แต่ธุรกิจพวกนี้ก็ยังอยู่ได้ แสดงว่ามีคนเรียนมากขึ้นเรื่อยๆ ถ้าหากมีการสอนที่ดีในโรงเรียนแล้วเด็กก็ไม่จำเป็นต้องมาเรียนพิเศษมากมายขนาดนั้น

แนวทางการแก้วิกฤติทางการศึกษา

ด้วยยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาต้องทำอย่างจริงจังและเร่งด่วน ซึ่งต้องมีกระบวนการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 และต้องเป็นไปตามเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผนฯ ปี พ.ศ.2559 และสามารถดำเนินการจัดทำร่างแผนการศึกษาแห่งชาติในช่วงระยะเวลาต่อไปได้ นอกจากนี้ต้องมีแผนงานและโครงการในการจัดและส่งเสริมการศึกษา โดยเฉพาะการดำเนินการอย่างต่อเนื่องของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้เชื่อมโยงกันทั้งการปฏิรูปหลักสูตรและการปฏิรูปการเรียนการสอนกับการเรียนรู้ยุคใหม่ ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับการปฏิรูปการเรียนรู้ การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล และการส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดและสนับสนุนการศึกษา ทั้งนี้ต้องสามารถติดตามรายละเอียดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติ สถาบันบัญญัติแห่งชาติ และแนวนโยบายของคณะรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่อง และสามารถรายงานสรุปความก้าวหน้าเป็นรายไตรมาส รวมทั้งสามารถวางแผนทางรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงโครงสร้าง ระบบงาน กฎหมาย ระบบการบริหารจัดการ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างเป็นระบบ

จากการสัมมนาเรื่อง “แนวทางการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน นิสิต นักศึกษาในปัจจุบัน” ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎร พบว่าปัญหาพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคมที่ผิดของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันมีความรุนแรงจนกลายเป็นวิกฤติทางสังคม ซึ่งปัญหาอันดับหนึ่ง คือ ยาเสพติด รองลงมาคือการทำแท้ง การทอดทิ้งเด็ก เด็กถูกทำร้าย การติดเชื้อเอดส์ และการขายบริการทางเพศ นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากอุบัติเหตุ จากความมีนเมา คี๊คะนอง ทำทนายถูกระเบียบ ส่วนปัญหาที่กำลังมีแนวโน้มขยายตัวและรุนแรงในวัยรุ่น คือ การทำร้ายผู้อื่นและทำร้ายตนเอง โดยการคิดฆ่าตัวตาย ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่มาจากความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและชุมชน รวมถึงสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันและรีบแก้ไขปัญหาระยะยาว

ผลจากการติดตามการปฏิรูปการศึกษาในรอบ 6 ปี หลังการประกาศใช้ พ.ร.บ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยประเมินจากคุณภาพภายนอกสถานศึกษา 17,562 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 49.1 ของโรงเรียนทั้งหมด พบว่าการจัดการเรียนการสอนของครูยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับร้อยละ 39.2 การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ มีคุณภาพอยู่ระดับ ร้อยละ 13.5 และครูสามารถนำผลการประเมินมาปรับการเรียนและเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาเพียงร้อยละ 21.6 ของสถาบันการศึกษาทั้งหมด การประเมินคุณภาพทางด้านผู้เรียนพบว่า ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับมากในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ มีคุณภาพในระดับดี เพียงร้อยละ 11.1 และการมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพดีเพียงร้อยละ 26.5 ของสถานศึกษาทั้งหมด ส่วนผลการประเมินของผู้ตรวจราชการ พบว่า โครงสร้างการบริหารการศึกษาในส่วนกลาง ยังขาดการประสานเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่วนภูมิภาค พบว่า ผู้แทนกระทรวงในจังหวัดยังไม่ชัดเจน และการกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามกฎหมาย ที่สำคัญครูจำนวนมากยังสอนแบบเดิม ขาดความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูในโรงเรียนขนาดเล็กขาดโอกาสพัฒนาอย่างมากเพราะขาดแคลนบุคลากร การติดตามผลยังไม่เข้มแข็งไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา (ฉันทนา บรรพศิริโชติ, 2556 : 13)

จากการนำเสนอเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ที่ต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนลักษณะต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามในการพัฒนาตนเองจำเป็นจะต้องมีแนวทางของศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับปัญหา โดยผู้เขียนจะขอเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาต่อไป

แนวทางแห่งพุทธธรรมนำสู่การแก้ปัญหาวิกฤติทางการศึกษาของชาติ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นอยู่กับคนไทยมาโดยตลอด เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน เพียงแต่ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างจริงจังและไม่กว้างขวางพอในระดับสังคม เปรียบเสมือนการรักษาอาการป่วยโดยไม่ใช้ยาที่มีคุณภาพซึ่งมีอยู่แล้วในบ้าน แต่กลับวิ่งไปหายารักษาจากต่างประเทศบ้าง วิ่งไปหาหมอฝรั่งบ้าง พอได้ยาได้วิธีรักษา ก็ทำได้ไม่สมบูรณ์ ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทย ดังนั้นเราจึงควรหันกลับมามอง สิ่งที่มีคุณค่า เปี่ยมล้นไปด้วยประโยชน์ ไม่ว่าจะมองมุมไหนก็มองเห็นแต่แต่ดีเป็นประโยชน์ นั่นก็คือ ธรรมะ หรือหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ถ้านำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง จะสามารถเยียวยาช่วยแก้วิกฤติได้ในหลายๆด้าน โดยเฉพาะในด้านของการศึกษา เพราะมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วนั้น ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องเรียนรู้ ต้องศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการดำรงชีพและทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งชีวิตที่ดีก็คือชีวิตแห่งการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษาพัฒนาตนเองไปจนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงามโดยสมบูรณ์จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุด และกระทำอย่างสุจริต ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตน คือ การพัฒนาการดำเนินชีวิตตนเองสามด้านไปพร้อมกัน ได้แก่ พัฒนาพฤติกรรม เรียกว่า ศิล พัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2551 : 188) ทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม จิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญา เห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูก คิดถูก จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป ปัญญาจึงเป็นตัวจัดการและปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสุข และหลักธรรมหมวดสำคัญที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้วิกฤติทางการศึกษาของชาตินั้น ก็คือ มรรคมีองค์ 8 ซึ่งหลักธรรมนี้ สามารถนำมาจัดระบบเพื่อให้สอดคล้อง

กับการแก้ปัญหาเรื่องการศึกษาได้ โดยต้องทำเป็นกระบวนการ ไม่ควรขาดหรือละเว้นข้อใดข้อหนึ่ง เนื่องจากการปฏิบัติและทำด้วยวิธีการตามลำดับนั้นจะช่วยทำให้การแก้ปัญหามีความสมบูรณ์ ดังนี้

- 1) สัมมาทิฐิ หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา
- 2) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม
- 3) สัมมาวาจา หมายถึง การพูดต้องสุภาพ พูดในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม
- 4) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง
- 5) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง และไม่เอาเปรียบผู้อื่น
- 6) สัมมาวายามะ หมายถึง ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม
- 7) สัมมาสติ คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ
- 8) สัมมาสมาธิ หมายถึง การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นีวรณ้อยู่เป็นปกติ

การนำวิธีแห่งมรรคมงคล 8 มาใช้นั้น ก็จะสามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริบทของการศึกษาหรือการจัดการศึกษาต้องรู้และเข้าใจแห่งวิธีการปฏิบัตินี้ และสามารถวางแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักธรรมนี้เพื่อที่จะใช้แก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

สรุป

ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยในภาพรวม ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนในปัจจุบัน จนถึงขั้นวิกฤติ มีสาเหตุหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบายเนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย 2) การขาดการกำกับเชิงปริมาณในทุกระดับ และ 3) ขาดการควบคุมเชิงคุณภาพ ซึ่งหากจะมองถึงแนวทางการแก้ปัญหาก็มีหลายวิธี แต่วิธีหนึ่งที่เป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลอย่างยั่งยืน คือ หลักทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การแก้วิกฤติทางการศึกษาประสบผลสำเร็จบนพื้นฐานของความเป็นจริงมิใช่การแก้ปัญหาเพื่อรายงานต่อหน่วยงานใดๆ ซึ่งมีแต่ความสำเร็จในแผ่นดินกระตาดเท่านั้น การศึกษา นับว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนาบุคลากรตลอดจนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาอื่นๆ ด้วย เพราะไม่ว่าจะทำการพัฒนาส่วนใดต้องเริ่มมาจากการพัฒนาคนเสียก่อน ดังนั้นการพัฒนาคนสามารถทำได้หลายรูปแบบ อย่างที่สำคัญที่สุด

ของการพัฒนาคนคือการให้การศึกษา ดังนั้นการพัฒนาประเทศต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาคนโดยต้องคำนึงถึงการศึกษาเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวล้ำนำโลกไปมาก การศึกษาก็ต้องพัฒนาไปให้ทันกับโลก

สำหรับการศึกษาในประเทศไทยหากดูจากสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมหลายๆ ฝ่ายกำลังเข้าใจเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ การศึกษาของไทยกำลังมีปัญหา จะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่ได้รับ การสนใจจากสังคม และมีการทำวิจัยออกมาหลายๆ ครั้ง ที่สะท้อนถึงความล้มเหลวของการศึกษาในบ้านเรา ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทของการศึกษาทุกภาคส่วนได้เสนอใช้วิธีการต่างๆ หลายวิธีประกอบกัน ซึ่งวิธีหนึ่งซึ่งจะสามารถแก้ไขได้ตั้งแต่ต้นเหตุ นั่นก็คือ พุทธวิธีทางการศึกษา โดยใช้หลักธรรมหมวดต่างๆ ให้เข้ากับบริบทหรือสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ โดยต้องประยุกต์หลักธรรมไปใช้ให้ถูกต้อง ดังเช่นหลักธรรมในหมวด มรรคมงคล 8 ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาวิกฤติทางการศึกษาของชาติได้ เพราะการปฏิบัติตามมรรคมงคล 8 จะเป็นไปเพื่อไปสู่อุดมคติทางการศึกษา คือ การดับทุกข์ได้ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง แต่หากการศึกษาไม่สามารถช่วยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ยังไม่ถือว่าเป็น “การศึกษา” ได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- คณะอนุกรรมการกิจการเพื่อการสื่อสารสังคม คณะกรรมการเครือข่ายพลังเยาวชนเพื่อการปฏิรูป. (2554). **คู่มือฉบับพกพา “ปฏิรูปการศึกษาไทย”**. กรุงเทพมหานคร : พรินท์ ซิตี.
- จตุรงค์ บุนยรัตน์สุนทร. (2540). **พระพุทธศาสนา : กระบวนทัศน์ในการแก้ปัญหาวิกฤติ การเมือง เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : ฟ้าอภัย.
- เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่. (2557). การจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ในพื้นที่ด้วยพลังเครือข่าย. **วารสารการศึกษาไทย**. 11 (116), 3-11.
- ฉวีวรรณ สุวรรณภา. (2558). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเสริมทักษะการคิดในรายวิชาสัมมนาสังคมศึกษาของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3(2), 1-19.
- ฉันทนา บรรพศิริโชติ. (2556). **ความขัดแย้งในสังคมไทย : ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ณรงค์ พิพัฒน์นาคัย. (2557). **นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ 2558**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ปาณิสรา เบี้ยมุกดา. (2558). แนวทางการออกแบบนวัตกรรมระบบการศึกษายั่งยืนตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาแนวคิดและมุมมองของสตีฟ จอบส์. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3(2), 133-145.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์. พรีนติ้งแมสโปรดักส์.
- พระอดีตักดิ์ วชิรปัญญา และอดุลย์ ชันทอง. (2558). คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3(1), 53-70.
- พุทธทาสภิกขุ. (2541). **ตามรอยพระอรหันต์**. กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์.
- ภูษิต วงศ์หล่อสายชล และตุลยา เหลี่ยมสมบัติ. (2551). รูปแบบและการรับรู้คุณภาพการให้บริการสอนพิเศษของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเรียนพิเศษ. **วารสารหาดใหญ่วิชาการ**. 6(1), 9-20.
- อาภรณ์ รัตนมณี. (2558). **ทำไมระบบการศึกษาจึงพัฒนาช้า**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.